

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	5
İÇİNDEKİLER.....	7

BİRİNCİ BÖLÜM

İNSAN HAKLARININ KAVRAMSAL ÇERÇEVESİ

GENEL AÇIKLAMA	21
I. İNSAN (KİŞİ) VE HAK KAVRAMLARI.....	21
A. İNSAN (KİŞİ) KAVRAMI.....	21
1. Gerçek Kişiler	21
a. Kişinin Ehliyetleri	22
aa. Hak Ehliyeti	22
ab. Fiil Ehliyeti	22
aba. Fiil Ehliyetinin Şartları	23
abb. Fiil Ehliyetine Göre Gerçek Kişiler	23
2. Tüzel Kişiler.....	25
a. Kamu Tüzel Kişileri	25
b. Özel Hukuk Tüzel Kişileri	25
B. HAK KAVRAMI VE UNSURLARI.....	26
1. Hak Kavramı	26
2. Unsurları	26
C. HAK TEORİLERİ	27
1. İrade Teorisi	27
2. Menfaat Teorisi	27
3. Karma Teori	28
4. Hukuki İlişki Teorisi	28
D. HAKLARIN SINIFLANDIRILMASI.....	28
1. Kamu Hakları.....	28

a. Kamu Haklarının Özellikleri.....	29
b. Kamu Haklarının Türleri.....	29
ba. Kişi Hakları.....	30
bb. Sosyal ve Ekonomik Haklar	30
bc. Siyasi Haklar.....	30
2. Özel Haklar.....	30
a. Özel Hakların Özellikleri	31
b. Özel Hakların Türleri	31
ba. Konusuna Göre Özel Haklar.....	31
baa. Şahıs Varlığı Hakları.....	31
bab. Malvarlığı Hakları.....	32
bb. Niteliğine Göre Özel Haklar.....	32
bba. Mutlak Haklar	32
bbb. Nispi Haklar.....	34
bc. Dayanağına Göre Özel Haklar.....	34
bca. Bağımsız Haklar.....	34
bcb. Bağımlı Haklar.....	35
bd. Etki ve Sonuçlarına Göre Özel Haklar	35
bda. Yenilik Doğuran Haklar.....	35
bdb. Yenilik Doğurmeyen Haklar.....	36
be. Devir Kabiliyetine Göre Özel Haklar	36
bea. Devredilebilen Haklar	36
beb. Devredilemeyen Haklar	37
II. İNSAN HAKLARI KAVRAMI, UNSURLARI, NİTELİKLERİ VE TÜRLERİ.....	37
A. İNSAN HAKLARI KAVRAMI.....	37
B. İNSAN HAKLARI KAVRAMININ UNSURLARI	38

C. İNSAN HAKLARI KAVRAMININ NİTELİKLERİ	38
D. İNSAN HAKLARININ TÜRLERİ	39
1. Bireysel–Kollektif Hak ve Özgürlükler	39
2. Temel–Tali Hak ve Özgürlükler	39
3. Negatif–Pozitif Hak ve Özgürlükler	39
4. Moral–Yasal Hak ve Özgürlükler	40
5. İnsan Hakları-Kamu Özgürlükleri	40
6. Şahsi, İktisadi, Siyasi Hak ve Özgürlükler	40
7. Koruyucu–Talep-Katılma Hak ve Özgürlükleri	41
8. Klasik-Sosyal Hak ve Özgürlükler	41
III. İNSAN HAKLARININ TARİHİ GELİŞİMİ.....	41
A. İLK ÇAĞ (M.Ö: 3500 – M.S: 375)	41
B. ORTA ÇAĞ (M.S: 375–1453).....	43
C. YENİ ÇAĞ (M.S: 1453–1789).....	44
D. YAKIN ÇAĞ (M.S: 1789 – ?).....	46
IV. BAŞLICA İNSAN HAKLARI BELGELERİ VE	
BİLDİRİLERİ	52
A. KİROS SİLİNDİRİ	53
B. HILF’UL FUDUL.....	53
C. KUR’AN-I KERİM	54
D. MEDİNE VESİKASI.....	55
E. VEDA HUTBESİ	55
F. MAGNA CARTA.....	55
G. VİRGINİA HAKLAR BİLDİRGESİ	56
H. FRANSIZ YURTTAŞ VE İNSAN HAKLARI	
BİLDİRGESİ	56
I. BM. İNSAN HAKLARI EVRENSEL BİLDİRGESİ	56
J. İSLAM İNSAN HAKLARI EVRENSEL BİLDİRGESİ	57

BİRİNCİ BÖLÜM DENEME SORULARI.....	58
BİRİNCİ BÖLÜM DENEME SORULARI CEVAP ANAHTARI.....	67

İKİNCİ BÖLÜM

İNSAN HAKLARININ UYGULANMASI

GENEL AÇIKLAMA.....	69
I. İNSAN HAKLARININ KAYNAKLARI	69
A. ULUSAL KAYNAKLAR.....	69
1. Anayasa.....	69
a. Kişi Hak ve Özgürlükleri	70
aa. Kişi Dokunulmazlığı.....	70
ab. Zorla Çalıştırılma Yasası.....	72
ac. Kişi Hürriyeti ve Güvenliği	72
ad. Özel Hayatın Gizliliği.....	73
ae. Yerleşme ve Seyahat Özgürlüğü.....	74
af. Din ve Vicdan Özgürlüğü	74
ag. Düşünce ve Kanaat Özgürlüğü	74
ah. Bilim ve Sanat Özgürlüğü	75
a1. Basın Özgürlüğü.....	75
aj. Toplantı Hakları ve Özgürlükleri	76
b. Sosyal ve Ekonomik Hak ve Özgürlükler.....	77
ba. Olumlu Edim Gerektiren Haklar	77
baa. Ailenin Korunması ve Çocuk Hakkı.....	77
bab. Eğitim ve Öğretim Hakkı.....	77
bac. Kıyılarından Yararlanma, Toprak Mülkiyeti ile Tarım ve Hayvancılığa İlişkin Haklar.....	77
bad. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Hakkı	78
bae. Sağlık, Çevre, Konut ve Sporla İlgili Haklar	78

bb. Olumsuz Edim Gerektiren Haklar	79
bba. Çalışma ve Sözleşme Özgürlüğü.....	79
bbb. Sendika, Toplu Sözleşme, Grev ve Lokavt Hakları.....	79
c. Siyasi Hak ve Ödevler	80
ca. Siyasi Haklar	80
caa. Türk Vatandaşlığı Hakkı	80
cab. Seçme, Seçilme ve Siyasi Faaliyette Bulunma Hakları.....	80
cac. Parti Kurma, Partiye Girme ve Çıkma Hakkı	80
cad. Kamu Hizmetine Girme Hakkı	81
cae. Dilekçe, Bilgi Edinme ve Kamu Denetçisine Başvurma Hakları.....	81
cb. Siyasi Ödevler.....	82
cba. Seçme Ödevi.....	82
cbb. Mal Bildirimi Ödevi.....	82
cbc. Vatan Hizmeti Ödevi.....	82
cbd. Vergi Ödevi.....	82
2. Kanunlar.....	82
a. İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Kanunu.....	83
b. Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Kanunu.....	83
c. Kişisel Verilerin Korunması Kanunu	84
d. Dilekçe Hakkının Kullanılmasına Dair Kanun.....	86
e. Bilgi Edinme Hakkı Kanunu	86
f. Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun	87
g. Çocuk Koruma Kanunu	87

h. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine Yapılmış Bazı Başvuruların Tazminat Ödenmek Suretiyle Çözümüne Dair Kanun	88
1. Kamu Denetçiliği Kurumu Kanunu.....	88
j. Sosyal Hizmetler Kanunu.....	89
k. Engelliler Hakkında Kanun	89
l. Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu.....	90
m. Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Kanunu	90
n. İl İdaresi Kanunu	90
o. Türk Ceza Kanunu.....	91
p. Ceza Muhakemesi Kanunu.....	91
r. Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun	91
s. Terörle Mücadele Kanunu.....	92
t. Polis Vazife ve Salahiyet Kanunu	92
u. Olağanüstü Hal Kanunu	92
v. Vergi Usul Kanunu.....	93
y. Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun....	93
z. Türk Ticaret Kanunu	93
3. Cumhurbaşkanlığı Kararnameleri.....	94
a. Olağan Hal Kararnameleri	94
b. Olağanüstü Hal Kararnameleri.....	95
4. Cumhurbaşkanlığı Kararları	95
5. Yönetmelikler	95
6. Tebliğler ve Diğer Düzenleyici Metinler.....	96
7. Yargı Kararları.....	96
a. Herkesi Bağlayan Yargı Kararları.....	96
aa. Anayasa Mahkemesi Kararları	97

ab. Yüksek Mahkemelerin İçtihadı Birleştirme Kararları	97
b. Herkesi Bağlamayan Yargı Kararları	97
8. Örf ve Adet	98
a. Örf ve Adetin Unsurları	98
b. Örf ve Adetin İşlevleri	98
9. Öğreti (Doktrin)	99
B. ULUSLARARASI KAYNAKLAR	99
1. Uluslararası Sözleşmeler (Antlaşmalar)	100
a. Temel Haklarla İlgili Uluslararası Sözleşmeler	101
b. Diğer Uluslararası Sözleşmeler	101
2. Uluslararası Ceza Mahkemesi Statüsü	102
3. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) İçtüzüğü	103
4. Hukukun Genel (Evrensel) İlkeleri	104
II. İNSAN HAKLARININ DÜZENLENMESİ VE SINIRLANMASI	105
A. İNSAN HAKLARINI DÜZENLENMESİ	105
1. Önleyici Rejimler	105
a. Yasaklayıcı Önleme	105
b. Düzeltici Önleme	105
c. Basit Önleme	106
2. Düzeltici Rejim	106
B. İNSAN HAKLARININ SINIRLANMASI	106
1. Olağan Hallerde Sınırlanması	107
a. Sınırlamanın Koşulları	107
b. Sınırlamanın Sebepleri	108
2. Olağanüstü Hallerde Sınırlanması (Durdurma)	109
3. Yabancılar İçin Sınırlanması	109

III. İNSAN HAKLARININ KURUMSAL YAPISI	110
A. ULUSAL BİRİMLER	110
1. Yasama Birimleri.....	110
a. TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu.....	110
b. TBMM Dilekçe Komisyonu	110
c. TBMM Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu.....	111
d. TBMM Geçici Araştırma Komisyonları	111
2. Yürütme (İdare) Birimleri.....	111
a. Cumhurbaşkanlığı Hukuk Politikaları Kurulu	112
b. Cumhurbaşkanlığı Devlet Denetleme Kurulu.....	112
c. Kamu Denetçiliği Kurumu	113
d. Adalet Bakanlığı İnsan Hakları Daire Başkanlığı.....	113
e. Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu	114
f. Kişisel Verileri Koruma Kurulu	114
g. Küçükleri Muzır Neşriyattan Koruma Kurulu	114
h. Bilgi Edinme Değerlendirme Kurulu	115
ı. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı.....	115
j. İşçileri Bakanlığı.....	115
k. Göç İdaresi Başkanlığı.....	115
3. Yargı Birimleri.....	116
a. Genel Yargı Mercileri	116
aa. Adli Yargı Mercileri	116
aaa. Hukuk ve Ceza Mahkemeleri	116
aab. Bölge Adliye Mahkemeleri	117
aac. Yargıtay	117
ab. İdari Yargı Mercileri.....	118
aba. İdare ve Vergi Mahkemeleri	118

abb. Bölge İdare Mahkemeleri.....	118
abc. Danıştay.....	118
b. Özel Yargı Mercileri	119
ba. Anayasa Yargısı ve Anayasa Mahkemesi.....	119
bb. Uyuşmazlık Yargısı ve Uyuşmazlık Mahkemesi	119
bc. Hesap Yargısı ve Sayıştay	120
bd. Seçim Yargısı ve Yüksek Seçim Kurulu	120
4. Gönüllü Teşekküller.....	120
B. ULUSLARARASI BİRİMLER	121
1. Uluslararası Resmi Kuruluşlar	121
a. Uluslararası Ceza Mahkemesi	121
b. Uluslararası Adalet Divanı	122
c. Birleşmiş Milletler (BM) İnsan Hakları Konseyi	122
d. İslam İşbirliği Teşkilatı (İİT) Daimi İnsan Hakları Komisyonu.....	122
e. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM).....	123
f. Avrupa Konseyi Parlamenterler Meclisi (AKPM)	123
2. Uluslararası Gönüllü Teşekküller	123
a. Uluslararası Af Örgütü (Amnesty National).....	123
b. İnsan Hakları Eylem Merkezi (Human Rights Action Center)	124
c. İnsan Haklarını İzleme Örgütü (Human Rights Watch).....	124
d. Sınırları Olmayan İnsan Hakları Örgütü (Human Rights Without Frontiers).....	124
e. Dünya Müslüman Gençlik Teşkilatı (World Assembly Of Muslim Youth)	124

İKİNCİ BÖLÜM DENEME SORULARI 125

**İKİNCİ BÖLÜM DENEME SORULARI CEVAP
ANAHTARI..... 135**

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

İNSAN HAKLARININ KORUNMASI

GENEL AÇIKLAMA 137

I. İSLAM HUKUKUNDA KORUNMASI 137

A. İSLAM HUKUKUNUN KAYNAKLARI 137

1. İslam Hukukunun Asli Kaynakları 137

2. İslam Hukukunun Yardımcı Kaynakları..... 139

a. İstislah 139

aa. Dinin Uyun Gördüğü Maslahatlar 140

aaa. Zaruriyyat 140

aab. Hacıyyat 141

aac. Tahsiniyyat 141

ab. Dinin Reddettiği Maslahatlar..... 142

ac. Dinin Serbest Bıraktığı Maslahatlar 142

b. İstihsan 142

c. İstishab 142

d. Örf ve Adet..... 142

e. Zerayi 143

B. İNSAN HAKLARINA YÖNELİK DÜZENLEMELER ... 143

1. İslam İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi 143

2. İslam İşbirliği Teşkilatı (İİT) Şartı 144

II. OSMANLI HUKUKUNDA KORUNMASI 145

A. İNSAN HAKLARINI KORUMA ADIMLARI..... 145

1. Sened-i İttifak 146

---

2. Tanzimat Fermanı	147
3. Islahat Fermanı.....	148
4. Meşrutiyet İlanı	149
B. OSMANLI HUKUKUNUN KAYNAKLARI.....	150
1. Osmanlı Hukukunun Asli Kaynakları.....	151
2. Osmanlı Hukukunun Yardımcı Kaynakları	151
a. Meşrutiyetten Önceki Kaynaklar.....	151
aa. Osmanlı Kanunnameleri	151
ab. Padişah Fermanları	152
ac. Nizamnameler	153
ad. Fetvalar (Yargısal İçtihatlar).....	153
b. Meşrutiyetten Sonraki Kaynaklar.....	154
ba. Kanun-i Esasi (Anayasa)	154
bb. Teşkilat-ı Esasiye Kanunu (Anayasa).....	154
bc. Kanunlar.....	155
III. ULUSLARARASI HUKUKTA KORUNMASI	155
A. EVRENSEL DÜZEYDEKİ DÜZENLEMELER.....	156
1. Ayrımcılığı Yasaklayıcı Sözleşmeler	156
a. 1951 Tarihli ve 100 sayılı Eşit Ücret Sözleşmesi	156
b. 1958 Tarihli ve 111 sayılı İş ve Meslek Sözleşmesi....	156
c. 1965 Tarihli ve 2106 (XX) sayılı Irk Ayrımcılığının Kaldırılması Sözleşmesi	156
d. 1979 Tarihli ve 34/180 sayılı Kadınlara Karşı Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Sözleşmesi.....	157
e. 1989 Tarihli ve 44/25 sayılı Çocuk Hakları Sözleşmesi	157
2. İşkence ve Diğer Zalimane, İnsanlık Dışı Aşağılayıcı Muamele ve Cezalara Karşı Sözleşme	158

B. BÖLGESEL DÜZEYDEKİ DÜZENLEMELER.....	159
1. Avrupa Kıtasında Korunmasına Yönelik Düzenlemeler ..	159
a. Avrupa Konseyi Statüsü	159
b. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (AİHS) ve Ek Protokolleri	160
c. Avrupa Birliği (AB) Sosyal Şartı	162
2. Amerika Kıtasında Korunmasına Yönelik Düzenlemeler	163
a. Amerika Devletler Örgütü Kurucu Sözleşmesi.....	163
b. Amerika Devletleri İnsan Hakları Sözleşmesi	163
3. Afrika Kıtasında Korunmasına Yönelik Düzenlemeler....	165
a. Afrika İnsan ve Halkların Hakları Komisyonu	165
b. Afrika İnsan ve Halkların Hakları Mahkemesi	165
4. Asya Kıtasında Korunmasına Yönelik Düzenlemeler	166
a. Asya İnsan Hakları Şartı	166
b. ASEAN İnsan Hakları Sözleşmeleri	166
5. Arap İnsan Hakları Şartı	167
IV. TÜRK HUKUKUNDA KORUNMASI.....	167
A. YASAMA ORGANI NEZDİNDE KORUNMA YOLLARI.....	168
1. TBMM Dilekçe Komisyonuna Başvuru	168
2. TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonuna Başvuru.....	169
B. İDARİ BİRİMLER NEZDİNDE KORUNMA YOLLARI.	170
1. Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu'na Başvuru.....	170
2. Kamu Denetçiliği Kurumuna Başvuru	171
3. Kişisel Verilerin Korunması Kurulu'na Başvuru.....	173

---

4. Küçükleri Muzır Neşriyattan Koruma Kurulu'na Başvuru.....	174
5. Dilekçe Hakkına Yönelik Başvuru.....	175
6. Bilgi Edinme Hakkına Yönelik Başvuru.....	175
7. Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Yönelik Başvuru.....	176
8. Adalet Bakanlığı, AİHM Tazminat Komisyonuna Başvuru.....	176
C. YARGI ORGANLARI NEZDİNDE KORUNMA YOLLARI.....	177
1. Genel Yargı Mercilerinde Korunma Yolları.....	177
a. Adli Yargıda Dava Yolları	177
aa. Aile Mahkemelerinde Dava Açma.....	178
ab. Çocuk Mahkemelerinde Dava Açma	179
b. İdari Yargıda Dava Yolları.....	180
2. Özel Yargı Mercilerinde Korunma Yolları.....	180
a. Anayasa Mahkemesine Bireysel Başvuru	180
b. Uyuşmazlık Mahkemesine Görev/Hüküm Uyuşmazlığı Başvurusu	181
c. Sayıştay'a Temyiz, Karar Düzeltilmesi veya Yargılamanın İadesi Başvuruları	182
d. Seçim Kurulları ile Yüksek Seçim Kuruluna Yapılan İtirazlar	182
e. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine Yapılan Başvuru.....	183
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM DENEME SINAVI SORULARI.....	184
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM DENEME SORULARI CEVAP ANAHTARI.....	189

EKLER.....	191
EK:1- BM İNSAN HAKLARI EVRENSEL BİLDİRGESİ... 191	
EK:2- İSLAM İNSAN HAKLARI EVRENSEL BİLDİRGESİ.....	197
KAYNAKÇA	217